

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. Żurawia 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 29-35-69; 28-37-04; 28-90-17
ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telex: 816-436
Telefax: 29-40-89

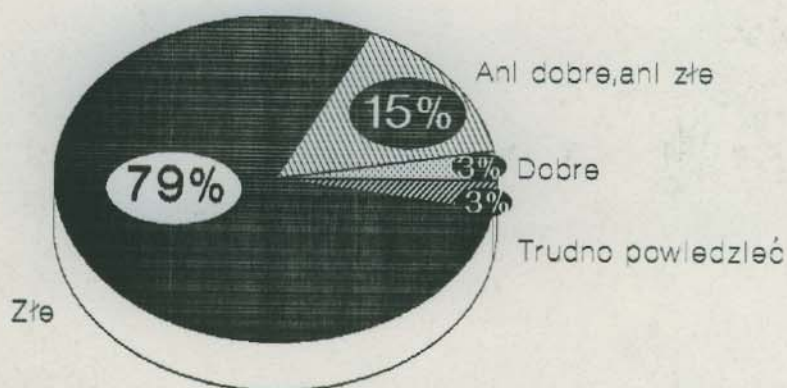
BS/479/125/91

OCENA MATERIALNYCH WARUNKÓW ŻYCIA W LISTOPADZIE '91

Komunikat z badań

Warszawa, grudzień 1991 r.

Jak wskazują wyniki badań CBOS, materialne warunki życia ludzi w Polsce są od roku niemal powszechnie (około 70-80%) nieodmiennie określane jako złe. Wśród respondentów sondażu listopadowego¹, przekonanie takie wyrażało 79%, przeciwnego zdania zaś było zaledwie 3% (rys. 1). Jest to wynik identyczny z uzyskanym dokładnie przed rokiem, w listopadzie 1990 r.

Rys. 1. Rozkład odpowiedzi na pytanie: "Jak Pan(i) ogólnie ocenia materialne warunki życia ludzi w Polsce?"

Szczególnie krytyczne są osoby u schyłku kariery zawodowej (50-56 lat), szeregowi pracownicy umysłowi oraz robotnicy. Najmniej krytyczni natomiast są ludzie najmłodszy (do 24 lat), inteligencja i kadra kierownicza oraz prywatni przedsiębiorcy. Ponadto im gorsza jest ocena własnej sytuacji materialnej, tym większy krytycyzm w ocenie poziomu życia ogółu społeczeństwa.

Powszechnemu postrzeganiu materialnych warunków życia jako złych, towarzyszy równie powszechne (80%) przekonanie, że ogólny poziom życia ludzi w Polsce jeszcze się obniża. Tylko 7% badanych uważa, że poziom ten wzrasta. Odczucia społeczne są dziś znacznie częściej negatywne niż w końcu roku ubiegłego, choć i wówczas znaczna część badanych (66%) oceniała ogólny poziom życia w kraju jako pogarszający się. Wskaźnik pesymizmu "netto" (różnica między odsetkiem postrzegających spadek, a stwierdzających wzrost poziomu życia) wynosił przed rokiem 44 punkty procentowe - dziś o ponad połowę więcej, tj. 71 punktów (tab. 1).

¹ "Aktualne problemy i wydarzenia" (22) - badanie przeprowadzone w dniach 14-19 listopada 1991 r. na 1500-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności kraju.

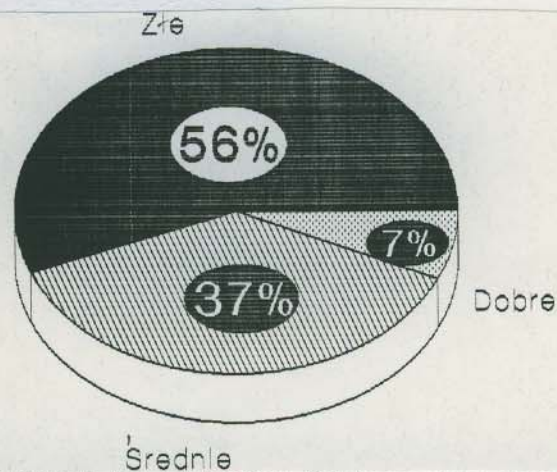
Tabela 1

w procentach

Opinie o zmianach ogólnego poziomu życia	Wskazania respondentów w:	
	XII '90	XI '91
Wzrasta	12	7
Nie zmienia się	19	12
Obniża się	66	80
Trudno powiedzieć	3	1
Pesymizm "netto"	44	71

Przekonanie o obniżającej się stopie życiowej najrzadziej wyrażają ludzie najmłodszy, a im wyższa grupa wieku, tym osąd ostrzejszy. Nieco rzadziej od pozostałych grup społeczno-zawodowych opinie o pogarszaniu się sytuacji zgłaszają prywatni przedsiębiorcy oraz pracownicy handlu i usług. Także i w tym przypadku odnotowano prawidłowość, że im gorsza ocena własnej sytuacji bytowej, tym częstsze postrzeganie obniżania się poziomu życia ogółu społeczeństwa.

Gdy przychodzi do oceny sytuacji bytowej samych respondentów i ich rodzin, opinie łagodnieją. W sondażu listopadowym materialne warunki swego życia ujemnie ocenia ponad połowa badanych (56%), ale około dwóch piątych (37%) określiło obecną sytuację swoich gospodarstw domowych jako średnią, przeciętną (rys. 2). Przekonani, że żyje im się dobrze stanowili 7% ogółu. Wskaźnik dezaprobaty "netto" (różnica między odsetkiem zadowolonych a niezadowolonych) wynosi 49 punktów.

Rys. 2. Rozkład odpowiedzi na pytanie: "Jak ocenia Pan(i) swoje (rodziny) obecne warunki materialne?"

W przeciwieństwie do powszechnie negatywnej oceny kondycji materialnej ogółu społeczeństwa, konsekwentnie wyrażanej od roku, oceny kondycji własnej uległy w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy znacznym zmianom. Wprawdzie niezadowolonych z warunków swego (rodziny) bytu materialnego (34-40%) było zawsze znacznie więcej niż określających je jako dobre (13-11%), ale do maja '91 największa grupa badanych (53-49%) uznawała, że żyje na przeciętnym, średnim poziomie. Gwałtowna zmiana proporcji wystąpiła w lipcu, gdy prawie trzy piąte respondentów (57%) określiła swe (rodzinne) warunki bytu jako złe, a grupa zadowolonych zmniejszyła się o połowę (do 6%). Obecne notowania są do nich bardzo zbliżone. Wskaźnik dezaprobaty "netto" (różnica między odsetkiem zadowolonych a niezadowolonych z własnej sytuacji materialnej) wynosi 49 punktów i jest ponad dwukrotnie wyższy niż przed rokiem (21 punktów) - tabela 2.

Tabela 2

w procentach

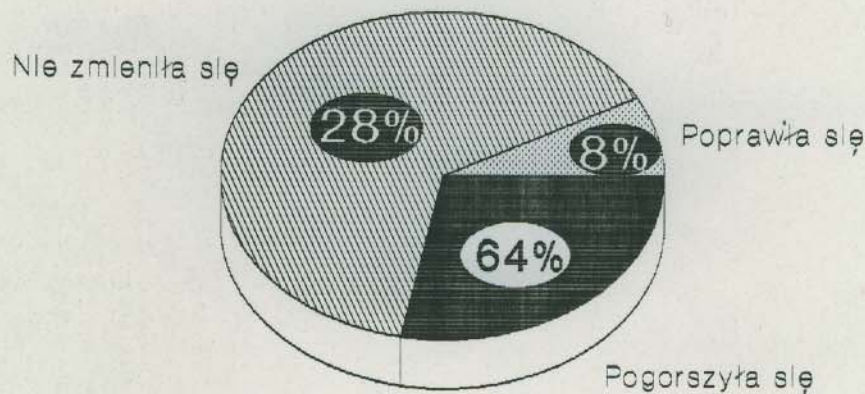
Oceny własnych (własnej rodziny) materialnych warunków życia	Wskazania respondentów według terminów badań:					
	XI '90	III '91	V '91	VII '91	IX '91	XI '91
Złe	34	37	40	57	50	56
Średnie, przeciętne	53	52	49	37	40	37
Dobre	13	11	11	6	10	7
Dezaprobatą "netto"	21	26	29	51	40	49

Swoje i swych rodzin obecne warunki materialne najgorzej oceniają rolnicy i robotnicy, nieco lepiej pracownicy handlu i usług oraz szeregowi pracownicy umysłowi, jeszcze korzystniej inteligencja i kadra kierownicza, najlepiej zaś prywatni przedsiębiorcy. Lepsze niż pozostałych jest samopoczucie materialne osób najmłodszych oraz ludzi z co najmniej średnim wykształceniem.

Gwałtowny wzrost dezaprobaty w stosunku do swego statusu materialnego odnotowany w lipcu można, jak się wydaje, tłumaczyć m.in. wakacyjno-urlopowym charakterem tego miesiąca (dodatkowe wysokie nakłady na wczasy, kolonie itp. lub brak pieniędzy na nie). Odpowiadające mu notowania obecne - już tylko, w świetle opinii respondentów, gwałtownym wzrostem kosztów utrzymania.

Powszechne bowiem jest przekonanie, że wzrost dochodów nie pokrywa wzrostu cen (97%) oraz że obecnie można kupić z dochodów mniej niż rok temu (91%).

Prawie dwie trzecie ankietowanych (64%) porównując obecne warunki swojego życia z sytuacją sprzed roku, mówi o ich pogorszeniu, a poprawę deklaruje tylko 8%. Pozostali (28%) uznają swą sytuację materialną za stabilną (rys. 3). Porównanie wielkości wskaźnika dezaprobaty "netto" odnotowanego w listopadzie '90 i jego obecnego poziomu wskazuje natomiast, że w ciągu tego roku nastąpiło pogorszenie położenia około jednej czwartej rodzin. Niekoherencje te można tłumaczyć obniżaniem się norm kondycji własnej adekwatnie do postrzeganego pogarszania się kondycji bytowej ogółu społeczeństwa. Dałoby to np. następujące rozumowanie respondentów: żyję dzisiaj, jak przed rokiem, na przeciętnym poziomie, ale dzisiejszy poziom przeciętny jest niższy niż rok temu.

Rys. 3. Rozkład odpowiedzi na pytanie: "Czy w porównaniu z grudniem ubiegłego roku sytuacja materialna Pana(i) i Pana(i) rodziny poprawiła się, nie zmieniła się, czy też pogorszyła się?"

Pogorszenie w ostatnim roku swoich warunków życia najbardziej odczuwają osoby z najniższym, podstawowym wykształceniem. Zdecydowanie lepiej niż pozostali oceniają mijający rok prywatni przedsiębiorcy, inteligencja i kadry kierownicze. Ponadto odnotowano prawidłowość, że im gorsza jest ocena obecnej kondycji materialnej własnej i rodziny, tym powszechniejsze przekonanie, że w ciągu mijającego roku poziom życia obniżył się.

Co oznacza żyć dobrze, przeciętnie lub też źle, w przełożeniu na konkretne kwoty? Przed rokiem, życie na średnim poziomie wymagało, według przeliczonych wskazań ówczesnych respondentów², przeciętnie około 1 milio-

² Wskazania dotyczyły rodziny pozostającej we wspólnym gospodarstwie. Przeliczono je na 1 osobę w rodzinie.

na złotych na osobę miesięcznie - dziś średnio około 1,5 miliona. Rok temu 1,5 miliona wystarczało na życie dostatnie, bez problemów finansowych, dziś aby żyć dostatnio trzeba 2,5 miliona. Życie w ubóstwie, pozwalające na zaspokajanie jedynie potrzeb podstawowych oznaczało rok temu dochody w granicach 700 000 zł na osobę miesięcznie - dziś około 950 tys. (tab. 3).

Tabela 3

w procentach

Materialny poziom życia	Przeciętne postulowanych dochodów pieniężnych na 1 osobę miesięcznie:	
	XI '90	XI '91
Życie dostatnie, bez problemów finansowych	1.444	2.500
Życie na średnim poziomie	1.026	1.511
Zaspokajanie jedynie podstawowych potrzeb	700	933

W odniesieniu do wszystkich trzech poziomów życia postulaty pieniężne respondentów są tym skromniejsze im liczniejsza rodzina, niższy poziom wykształcenia, gorsza ocena własnej i rodzinnej obecnej sytuacji materialnej. Najniższe postulaty pieniężne zgłaszają rolnicy i robotnicy, najwyższe zaś inteligencja i kadra kierownicza.

Za wskaźnikami przeciętnymi kryją się znaczne zróżnicowania rzeczywistych kwot wskazywanych przez respondentów jako niezbędne do życia na określonym poziomie. Np. poczucie dostatku, życia bez problemów finansowych, 37% badanych osiągnęłaby już dysponując kwotą od 1,5 mln zł miesięcznie (przy średnim wskazaniu 2,5 mln). Życie na poziomie średnim to dla 51% respondentów posiadanie kwoty nie przekraczającej 1,25 mln (przy przeciętnym wskazaniu 1,5 mln). Podobna grupa (49%) uznałaby, że żyje w ubóstwie dopiero mając na utrzymanie nie więcej niż 750 tys. zł miesięcznie (przy średnim wskazaniu 950 tys.) - tabela 4.

To, co w konkretnych kwotach jest postrzegane jako dobrobyt, przeciętność i ubóstwo, wiąże się z obecną, indywidualną sytuacją materialną respondentów i ich rodzin. Im niższa jest jej ocena, tym - generalnie biorąc - niżej zakreślane granice trzech sfer zamożności. Poprawa nastrojów związanych z własną kondycją materialną wśród dominującej dziś części responden-

tów określającej swe materialne warunki życia jako złe (56%) miałyby zatem szansę nastąpić w wyniku nawet niezbyt znacznego wzrostu dochodu przypadającego na jedną osobę w ich rodzinach.

Tabela 4

w milionach złotych

Ocena własnych (rodziny) bieżących warunków materialnych	Postulowane dochody pieniężne na 1 osobę miesięcznie pozwalające na:								
	życie ubogie			życie przeciętne			życie dostatnie		
	do 0,75	0,75-1,25	powyż. 1,25	do 1,25	1,25-1,75	powyż. 1,75	do 1,5	1,5-2,5	powyż. 2,5
Złe	53	30	17	54	24	22	41	33	26
Średnie	48	35	17	52	24	24	37	40	23
Dobre	37	42	21	36	32	32	22	47	31
Ogółem	49	33	17	51	24	23	37	36	25

Zapytani o rokowania na przyszłość dotyczące warunków życia społeczeństwa, respondenci niemal w równych częściach podzielili się na pesymistów (35%) przewidujących, że w ciągu najbliższych dwóch lat sytuacja materialna ludzi w Polsce jeszcze się pogorszy oraz optymistów (31%) - prognozujących poprawę. Jedna piąta sądzi, że sytuacja ta pozostanie bez zmian. Należy jednak pamiętać, że byłaby to stabilizacja na poziomie określonym poprzednio niemal powszechnie (79%) przez tychże respondentów jako zły.

Szczególnie pesymistyczne są przewidywania rolników i robotników, mieszkańców wsi, osób w wieku emerytalnym. Poprawy sytuacji częściej niż inni spodziewają się: inteligencja i kadra kierownicza, osoby z wyższym wykształceniem, ludzie najmłodszy.

Nadzieje na szybką poprawę materialnych warunków życia ludzi w Polsce są obecnie mniejsze niż przed rokiem. W listopadzie '90 nad pesymizmem górował optymizm ("netto" wynosiło 17 punktów), w listopadzie '91 przeważają, choć nieznacznie pesymiści (-4 punkty "netto"). Zwraca uwagę fakt, że w ciągu minionego roku zmalał o 10 punktów odsetek nie potrafiących jednoznacznie określić swojego stanowiska w tej kwestii, wzrósł natomiast i to znacznie (o 15 punktów) odsetek pesymistów (tab. 5).

Tabela 5

w procentach

Prognoza materialnych warunków życia ludzi w ciągu 2 lat	Wskazania respondentów :	
	XI '90	XI '91
Poprawa	37	31
Bez zmian	18	20
Pogorszenie	20	35
Trudno powiedzieć	24	14
Optymizm "netto"	+17	-4

Pesymizm badanych może być związany z obawą przed utratą pracy. Z możliwością taką liczy się bardzo poważnie jedna czwarta (24%) czynnych zawodowo respondentów, a jedna trzecia (34%) uważa ją za prawdopodobną. Całkowitą pewność zatrudnienia - w tej grupie ankietowanych - zgłasza tylko 20%, a jedna trzecia (34%) uważa ją za prawdopodobną.

Obawa przed utratą pracy jest tym częstsza, im gorsza jest ocena własnej sytuacji materialnej. Szczególnie zagrożeni utratą pracy czują się robotnicy niewykwalifikowani oraz pracujący najemnie w rolnictwie i leśnictwie. Największą nadzieję na zachowanie pracy mają osoby z wyższym wykształceniem, inteligencja i kadra kierownicza³.

* * *

W wynikach badania uderza duża rozbieżność między oceną własnej sytuacji materialnej a warunków, w jakich żyje całe społeczeństwo. Generalnie sądzą, że innym jest gorzej niż nam. Wskazuje to, jak się wydaje, na występowanie w naszym społeczeństwie tendencji do przeceniania rozmiarów niedostatku i wynikającego stąd niezadowolenia.

³ Zob. "Opinia społeczna o planie Balcerowicza i kierunku prywatyzowania gospodarki". Komunikat z badań CBOS. Warszawa listopad 1991 r.

ANEKS

Tabela 1. Ocena materialnych warunków życia ludzi w Polsce

(%)

Charakterystyka badanych	Dobre	Ani dobre, ani złe	Złe	Trudno powiedzieć	LICZBA OSÓB
Ogółem	3	15	79	3	1500
Płeć					
Mężczyźni	4	16	78	3	716
Kobiety	2	14	80	4	784
Wiek					
Do 24 lat	4	19	72	5	172
25-29	6	11	80	2	140
30-39	3	13	81	3	381
40-49	0	16	80	4	249
50-59	1	11	86	1	212
60 i więcej lat	4	17	75	4	346
Miejsce zamieszkania					
Wieś	3	15	79	3	604
Miasto	3	15	78	4	896
Wielkość miasta					
miasto do 20 tys.	2	19	71	7	161
od 21 do 100	4	12	82	3	313
od 101 do 500	3	18	77	2	260
501 tys. i więcej	2	13	80	5	162
Wykształcenie					
Podstawowe	3	14	81	3	627
Zasadnicze zawodowe	3	13	81	3	372
Średnie	4	16	76	4	396
Wyższe	3	22	70	5	105
Grupa społeczno-zawodowa					
Inteligencja, kadra kier.	4	28	57	11	79
Pozostali prac. umysłowi	2	13	81	3	312
Pracownicy handlu i usług	10	13	73	5	88
Robotnicy wykwalifikowani	2	15	81	2	423
Robotnicy niewykwalifikow.	2	15	81	2	185
Robotnicy naj.w rol.i leś.	0	11	89	0	55
Rolnicy	4	13	79	5	285
Prywatni przedsiębiorcy	6	14	78	2	63
Dochody osobiste respondenta					
Do 750 tys.	2	14	83	1	280
751-1500	3	14	81	3	596
1501-2250	1	14	81	4	334
2251-3000	4	16	72	9	141
3001-3750	9	27	61	3	74
3751-4500	0	23	77	0	30
powyżej 4500 tys.	15	5	72	8	39
Ocena warunków materialnych					
Złe	1	8	88	3	832
Średnie	4	23	69	4	571
Dobre	9	23	62	5	95
Deklarowane poglądy polit.					
Lewica	1	13	85	0	255
Centrum	3	14	80	3	411
Prawica	6	16	75	4	398
Trudno powiedzieć	1	15	78	5	436
Przynależność do związków					
Solidarność	2	16	80	2	124
OPZZ	0	17	80	3	70
Inne	4	15	79	2	47
Nie należy	3	15	79	3	1241
Kierunek rozwoju sytuacji					
Dobry	9	25	64	2	362
Zły	1	10	87	1	863
Trudno powiedzieć	1	16	72	12	275
Stosunek do pr.Balcerowicza					
Poparcie	7	19	70	4	366
Brak poparcia	2	10	87	1	550
Za mało o nim wiem	1	18	77	3	415
Trudno powiedzieć	2	13	76	10	168

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecne materialne warunki życia ludzi w Polsce? 1. Dobre 2. Ani dobre, ani złe 3. Złe 4. Trudno powiedzieć

Sondaż CBOS zrealizowano w dniach 14-19 listopada 1991 roku na losowej reprezentacji dorosłej ludności. (N=1500)

Tabela 2. Ocena warunków materialnych respondentów i ich rodzin (%)

Charakterystyka badanych	Złe	Średnie, przeciętne	Dobre	LICZBA OSÓB
Ogółem	56	38	6	1498
Płeć				
Mężczyźni	52	41	7	714
Kobiety	59	35	6	784
Wiek				
Do 24 lat	40	53	8	172
25-29	59	32	9	140
30-39	53	36	10	381
40-49	57	39	5	249
50-59	59	40	1	212
60 i więcej lat	62	34	5	344
Miejsce zamieszkania				
Wieś	59	37	4	602
Miasto	53	39	8	896
Wielkość miasta				
miasto do 20 tys.	57	39	4	161
od 21 do 100	57	36	7	313
od 101 do 500	52	38	10	260
501 tys. i więcej	45	44	11	162
Wykształcenie				
Podstawowe	65	32	2	625
Zasadnicze zawodowe	60	34	6	372
Średnie	40	50	10	396
Wyższe	40	40	20	105
Grupa społeczno-zawodowa				
Inteligencja, kadra kier.	25	51	24	79
Pozostali prac. umysłowi	46	46	8	312
Pracownicy handlu i usług	49	43	8	88
Robotnicy wykwalifikowani	65	32	3	423
Robotnicy niewykwalifikow.	63	36	2	183
Robotnicy naj.w rol.i leś.	80	18	2	55
Rolnicy	62	32	5	285
Prywatni przedsiębiorcy	22	57	21	63
Dochody osobiste respondenta				
Do 750 tys.	81	18	1	278
751-1500	62	36	2	596
1501-2250	51	44	4	334
2251-3000	33	55	12	141
3001-3750	16	59	24	74
3751-4500	13	57	30	30
powyżej 4500 tys.	10	41	49	39
Ocena warunków materialnych				
Złe	100	0	0	832
Średnie	0	100	0	571
Dobre	0	0	100	95
Deklarowane poglądy polit.				
Lewica	53	39	8	253
Centrum	53	43	5	411
Prawica	49	41	10	398
Trudno powiedzieć	65	31	4	436
Przynależność do związków				
Solidarność	53	40	7	124
OPZZ	61	34	4	70
Inne	53	36	11	47
Nie należy	55	38	6	1239
Kierunek rozwoju sytuacji				
Dobry	40	48	12	362
Zły	62	34	4	861
Trudno powiedzieć	56	39	5	275
Stosunek do pr. Balcerowicza				
Poparcie	42	44	14	366
Brak poparcia	63	34	4	550
Za mało o nim wiem	55	40	4	413
Trudno powiedzieć	63	34	4	168
Jak ocenia Pan(i) swoje (rodziny) obecne warunki materialne? 1.Złe 2.Średnie, przeciętne 3.Dobre				

Sondaż CBOS zrealizowano w dniach 14-19 listopada 1991 roku na losowej reprezentacji dorosłej ludności. (N=1500)

Tabela 3. Przewidywania dotyczące materialnych warunków życia społeczeństwa w najbliższych dwóch latach

(%)

Charakterystyka badanych	Poprawią się	Pozostaną bez zmian	Pogorszą się	Trudno powiedzieć	LICZBA OSÓB
Ogółem	31	21	35	13	1496
Płeć					
Mężczyźni	30	22	37	11	716
Kobiety	32	20	33	15	780
Wiek					
Do 24 lat	44	21	24	12	170
25-29	31	29	31	9	140
30-39	29	19	40	12	381
40-49	33	18	39	10	249
50-59	33	19	38	10	212
60 i więcej lat	25	23	32	20	344
Miejsce zamieszkania					
Wieś	26	19	41	14	604
Miasto	34	23	30	13	892
Wielkość miasta					
miasto do 20 tys.	32	27	29	12	161
od 21 do 100	35	21	28	15	309
od 101 do 500	37	23	28	13	260
501 tys. i więcej	31	22	39	9	162
Wykształcenie					
Podstawowe	29	19	35	17	625
Zasadnicze zawodowe	26	25	38	11	370
Średnie	36	21	33	10	396
Wyższe	43	21	25	11	105
Grupa społeczno-zawodowa					
Inteligencja, kadra kier.	44	28	15	13	79
Pozostali prac. umysłowi	34	21	35	10	312
Pracownicy handlu i usług	36	22	34	8	88
Robotnicy wykwalifikowani	31	21	34	14	421
Robotnicy niewykwalifikow.	26	23	38	13	185
Robotnicy naj.w rol.i leś.	25	7	51	16	55
Rolnicy	26	17	39	18	283
Prywatni przedsiębiorcy	33	40	19	8	63
Dochody osobiste respondenta					
Do 750 tys.	28	18	35	19	280
751-1500	28	21	37	14	594
1501-2250	33	22	34	11	334
2251-3000	29	26	38	7	141
3001-3750	42	22	20	16	74
3751-4500	43	23	27	7	30
powyżej 4500 tys.	54	22	16	8	37
Ocena warunków materialnych					
Złe	26	20	40	14	830
Średnie	36	22	30	12	569
Dobre	47	20	18	15	95
Deklarowane poglądy polit.					
Lewica	21	23	50	6	255
Centrum	33	23	34	9	409
Prawica	40	20	29	10	398
Trudno powiedzieć	26	19	31	25	434
Przynależność do związków					
Solidarność	44	15	28	13	124
OPZZ	23	24	46	7	70
Inne	32	15	38	15	47
Nie należy	30	22	35	14	1237
Kierunek rozwoju sytuacji					
Dobry	57	19	16	8	362
Zły	21	22	46	11	861
Trudno powiedzieć	28	23	23	26	273
Stosunek do pr. Balcerowicza					
Poparcie	47	22	24	7	364
Brak poparcia	22	21	45	11	548
Za mało o nim wiem	27	23	33	18	415
Trudno powiedzieć	33	16	27	23	168
Czy w ciągu najbliższych dwu lat, Pana(i) zdaniem materialne warunki życia ludzi: 1. Poprawią się 2. Pozostaną bez zmian 3. Pogorszą się 4. Trudno powiedzieć					

Sondaż CBOS zrealizowano w dniach 14-19 listopada 1991 roku na losowej reprezentacji dorosłej ludności. (N=1500)

Tabela 4. Ocena obecnej kondycji materialnej respondentów w porównaniu z sytuacją sprzed roku (%)

Charakterystyka badanych	Poprawiła się	Pogorszyła się	Nie zmieniła się	LICZBA OSÓB
Ogółem	8	63	29	1497
Płeć				
Mężczyźni	10	60	30	714
Kobiety	7	66	27	783
Wiek				
Do 24 lat	19	39	42	171
25-29	8	68	24	140
30-39	9	63	28	379
40-49	10	63	27	249
50-59	3	69	27	212
60 i więcej lat	3	69	27	346
Miejsce zamieszkania				
Wieś	6	67	27	604
Miasto	10	61	30	893
Wielkość miasta				
miasto do 20 tys.	7	60	33	161
od 21 do 100	7	63	29	312
od 101 do 500	11	59	30	260
501 tys. i więcej	16	59	26	160
Wykształcenie				
Podstawowe	5	70	25	627
Zasadnicze zawodowe	9	60	31	371
Średnie	11	56	32	394
Wyższe	14	58	28	105
Grupa społeczno-zawodowa				
Inteligencja, kadra kier.	13	47	41	79
Pozostali prac. umysłowi	10	60	30	312
Pracownicy handlu i usług	15	59	26	87
Robotnicy wykwalifikowani	8	66	26	422
Robotnicy niewykwalifikow.	3	65	32	184
Robotnicy naj.w rol.i leś.	2	78	20	55
Rolnicy	5	68	27	285
Prywatni przedsiębiorcy	24	43	33	63
Dochody osobiste respondenta				
Do 750 tys.	5	75	20	279
751-1500	5	69	26	595
1501-2250	6	63	31	334
2251-3000	15	41	44	140
3001-3750	30	38	32	74
3751-4500	17	23	60	30
powyżej 4500 tys.	33	33	33	39
Ocena warunków materialnych				
Złe	2	79	19	832
Średnie	12	46	41	569
Dobre	36	24	39	94
Deklarowane poglądy polit.				
Lewica	7	71	22	255
Centrum	9	62	30	410
Prawica	10	57	32	397
Trudno powiedzieć	7	65	28	435
Przynależność do związków				
Solidarność	13	56	31	124
OPZZ	3	70	27	70
Inne	13	60	28	47
Nie należy	8	63	29	1239
Kierunek rozwoju sytuacji				
Dobry	20	44	36	361
Zły	4	74	22	863
Trudno powiedzieć	7	53	40	273
Stosunek do pr.Balcerowicza				
Poparcie	17	49	34	366
Brak poparcia	5	74	21	550
Za mało o nim wiem	5	62	33	414
Trudno powiedzieć	8	59	32	167
Czy w porównaniu z grudniem ubiegłego roku sytuacja materialna Pana(i) i Pana(i) rodziny: 1.Poprawiła się 2.Pogorszyła się 3.Nie zmieniła się				

Sondaż CBOS zrealizowano w dniach 14-19 listopada 1991 roku na losowej reprezentacji dorosłej ludności. (N=1500)

Tabela 5. Opinie o zmianach poziomu życia ludzi w Polsce

(%)

Charakterystyka badanych	Wzrasta	Nie zmieni a się	Obniża się	LICZBA OSÓB
Ogółem	8	12	80	1490
Płeć				
Mężczyźni	9	12	79	712
Kobiety	7	12	81	778
Wiek				
Do 24 lat	11	18	71	172
25-29	12	10	78	139
30-39	6	13	81	378
40-49	9	9	82	248
50-59	6	7	87	210
60 i więcej lat	7	13	80	343
Miejsce zamieszkania				
Wieś	8	11	81	599
Miasto	8	12	80	891
Wielkość miasta				
miasto do 20 tys.	7	20	73	161
od 21 do 100	7	11	82	312
od 101 do 500	8	9	83	259
501 tys. i więcej	9	14	77	159
Wykształcenie				
Podstawowe	6	13	80	623
Zasadnicze zawodowe	8	12	80	371
Średnie	10	8	82	393
Wyższe	9	14	78	103
Grupa społeczno-zawodowa				
Inteligencja, kadra kier.	15	5	79	78
Pozostali prac. umysłowi	7	11	82	310
Pracownicy handlu i usług	16	8	76	87
Robotnicy wykwalifikowani	5	12	83	421
Robotnicy niewykwalifikow.	5	13	82	184
Robotnicy naj.w rol.i leś.	5	11	84	55
Rolnicy	6	15	79	282
Prywatni przedsiębiorcy	24	10	67	63
Dochody osobiste respondenta				
Do 750 tys.	6	10	84	277
751-1500	7	13	80	592
1501-2250	7	9	83	331
2251-3000	9	11	80	141
3001-3750	15	20	65	74
3751-4500	10	20	70	30
powyżej 4500 tys.	18	15	67	39
Ocena warunków materialnych				
Złe	4	9	87	827
Średnie	11	15	74	569
Dobre	18	14	67	92
Deklarowane poglądy polit.				
Lewica	3	9	88	255
Centrum	7	10	82	410
Prawica	12	12	76	395
Trudno powiedzieć	7	15	78	430
Przynależność do związków				
Solidarność	11	13	76	123
OPZZ	3	13	84	70
Inne	4	11	85	47
Nie należy	8	12	80	1233
Kierunek rozwoju sytuacji				
Dobry	18	15	67	359
Zły	4	9	87	861
Trudno powiedzieć	7	16	78	270
Stosunek do pr. Balcerowicza				
Poparcie	14	15	72	362
Brak poparcia	4	7	89	550
Za mało o nim wiem	8	15	77	411
Trudno powiedzieć	7	15	78	167
Czy Pana(i) zdaniem ogólny poziom życia ludzi w Polsce: 1.Wzrasta 2.Nie zmienia się 3.Obniża się				

Sondaż CBOS zrealizowano w dniach 14-19 listopada 1991 roku na losowej reprezentacji dorosłej ludności. (N=1500)